

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента

Пазюри Наталії Валентинівні

про дисертацію **Калугіної Тетяни Володимирівни**

«Педагогічні умови професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу», подану на здобуття наукового

ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю

13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Актуальність дисертаційного дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки. Нові цивілізаційні виклики до людини, модернізація вищої школи, входження України до європейського освітнього простору актуалізують підвищену увагу до проблем педагогічної освіти. Ці проблеми органічно взаємопов'язані, оскільки йдеться про досягнення єдиної мети - підвищення якості національної освіти та забезпечення підготовки людини до життя у XXI столітті. Особливої ваги набуває питання якісного формування та розвитку фахових компетентностей майбутніх викладачів. Освітні навчальні заклади потребують фахівців, котрі здатні перетворити традиційне навчання у процес становлення учнів як активних творчих особистостей зі сформованою світоглядною позицією, розвиненими високоморальними цінностями, інтелектуальними якостями. Тому, науково-теоретичне переосмислення й удосконалення процесу професійної підготовки викладачів іноземної мови у напрямі формування фахових компетентностей є на часі.

Для викладача іноземної мови постійний професійний розвиток - це необхідна умова успішної фахової діяльності. І якщо особливості формальної складової неперервної освіти під час підвищення кваліфікації у закладах післядипломної освіти достатньо досліджені вітчизняними та зарубіжними науковцями, то неформальна та інформальна освіта, які нині є надзвичайно важливими, залишаються мало вивченими. У контексті професійного саморозвитку викладачів іноземних мов значну роль відіграє система науково-методичної роботи, головною метою якої є не лише надання методичної допомоги педагогічним кадрам у розвитку їх професійної майстерності, але і активізація творчого потенціалу кожного педагога.

Отже, дослідження педагогічних умов професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу є актуальною проблемою, а тому звернення Калугіної Т.В. до цієї теми є виправданою і обґрунтованою.

Актуальність дослідження Калугіної Т.В. підтверджується також тим, що воно виконувалося відповідно до тематичного плану наукових досліджень НПУ імені М. П. Драгоманова (2012-2018) та відображає наукові дослідження університету у межах виконання держбюджетної теми «Теорія і технологія

навчання у системі професійної освіти» (державний реєстраційний номер 0115Ш00552, 2015-2017 рр.).

Рецензоване дослідження відповідає державним документам про вищу освіту, його тему затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 6 від 29 жовтня 2015 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 26 січня 2016 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Ґрунтовне вивчення джерельної бази (276 найменувань, із них 19 - іноземною мовою), яке здійснила здобувачка, дали змогу розкрити міждисциплінарні підходи до проблеми професійного саморозвитку викладачів іноземної мови коледжів. Дисертантка належному науковому рівні обґрунтувала вибір теми, визначила мету й завдання дослідження. Основною метою дослідження дисертантка обрала визначення, обґрунтування й експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу. Відповідно до мети дисертаційного дослідження здобувачкою визначено вихідні положення (завдання, об'єкт, предмет, наукова новизна, практичне значення одержаних результатів), які є достатньо виваженими, взаємопов'язаними, логічними й цілком обґрунтованими. У процесі розв'язання поставлених завдань було використано комплекс оптимальних методів науково-педагогічного пізнання. Найбільш продуктивними, на нашу думку, виявилися обрані авторкою теоретичні методи, зокрема: *теоретичний аналіз, порівняння, систематизація та узагальнення* психолого-педагогічної та методичної літератури, дисертаційних робіт; емпіричні методи, а саме: психолого-педагогічне спостереження, бесіда, тестування, анкетування, методи самооцінювання; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний); математичної статистики. Заслуговує на особливу увагу експериментальна база дослідження, яка охоплює чотири коледжі України й достатню кількість респондентів.

Дисертацію написано на належному науковому рівні. Здобувачка володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, вміщені в ній табличні матеріали. Рівень апробації результатів дослідження є також належним і підтверджується участю дисертантки у науково-практичних конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів. Основні положення дисертації Калугіної Т.В. представлено у 14 одноосібних наукових публікаціях, серед них 7 статті у наукових фахових виданнях, 1 - у зарубіжному виданні, 8 тез і матеріалів конференцій, 1 публікація у науково-методичному виданні. Зазначимо, що наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно представлено в означених друкованих працях.

Найбільш суттєвими результатами дисертації є теоретичне обґрунтування й експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу та організаційно-педагогічного супроводу професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу;

виокремлення структурних компонентів (когнітивно-пізнавальний, потребово-мотиваційний, організаційно-діяльнісний, рефлексивно-ціннісний, соціально-комунікативний) професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу; обґрунтування критеріїв, показників та рівнів готовності до професійного саморозвитку викладачів іноземних мов; визначення змістових характеристики компонентів готовності до професійного саморозвитку викладачів іноземних мов коледжу; *уточнення* сутнісних ознак поняттєво-категоріального апарату дослідження; *удосконаленні* та розширенні завдань та змісту науково-методичної роботи коледжу щодо професійного саморозвитку викладачів іноземних мов; стратегії професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу; поглибленні уявлення про змістові характеристики компонентів готовності до професійного саморозвитку викладачів іноземних мов коледжу.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробленні навчально-методичного посібника «Професійний саморозвиток викладача іноземної мови у системі науково-методичної роботи коледжу: діагностичний інструментарій»; змісту науково-методичних семінарів з актуальних проблем професійного саморозвитку викладачів іноземних мов; тренінгу із саморозвитку когнітивного-пізнавального компонента професійної самосвідомості викладачів іноземних мов і керівництво його самоосвітою; змістового забезпечення педагогічних умов професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу.

Позитивної оцінки заслуговують додатки, які унаочнюють діагностичний інструментарій та результати проведеної експериментальної та навчально-методичної роботи.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура дисертаційного дослідження Калугіної Т.В. є виваженою й логічною. Науковий пошук здобувачки розгортається у відповідності до сформульованого наукового апарату дослідження, його мети й поставлених завдань. Матеріали дисертаційного дослідження адекватно структуруються в основному змісті роботи, що складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків та списку використаних джерел.

Зважаючи на логіку дослідження Калугіної Т.В., заявлену в дисертації наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, можна виокремити основні концепти роботи:

- 1) визначення підходів до розуміння поняттєво-категоріального апарату пропонованого дослідження шляхом проведеного аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури;
- 2) розгляд організаційно-педагогічних умов професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу;
- 3) теоретичне обґрунтування і експериментальна апробація ефективності педагогічних умов професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу.

Кожен з концептів несе певну наукову новизну, що надає роботі науковій значущості та прикладної завершеності.

У межах *першого концепту* здобувачкою узагальнено чинні підходи до розуміння поняттєво-категоріального апарату дослідження, зокрема трактування категорій «розвиток», «саморозвиток», «професійний саморозвиток» та «професійний саморозвиток викладача». Аналіз філософських, психологічних і педагогічних наукових праць з проблеми професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу зумовили вибір засадничими таких взаємопов'язаних наукових підходів, як: антропоцентричний, діяльнісний, компетентнісний, культурологічний, особистісний, синергетичний, системний, суб'єктний, акмеологічний, аксіологічний.

Калугіною Т.В. ґрунтовно проаналізовано досвід організації науково-методичної роботи в провідних коледжах України й у навчальних закладах за кордоном як складової частини освітнього процесу з метою підвищення професійної майстерності та творчого потенціалу викладачів, розвитку інноваційної діяльності педагогічного колективу. Калугіна Т.В. стверджує, що досягти загальної мети розвитку професіоналізму педагогів можна шляхом їх залучення до курсів підвищення кваліфікації, семінарів, тренінгів, консультацій, дистанційної освіти, самоосвіти тощо. Дисертантка виокремлює узагальнені функції НМР (розвивальну, навчальну, інформаційну, прогностичну, супроводжувальну, дослідницьку, аналітичну, узагальнюючу, експертну, фасилітативну, контролінгову).

Аналіз особливостей організації професійного самовдосконалення педагогів країн близького та далекого зарубіжжя дозволив Калугіної Т.В. виокремити пріоритетні напрями діяльності НМР коледжу.

У межах *другого концепту* Калугіною Т.В. виконано цілісний науковий аналіз проблеми професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у системі науково-методичної роботи коледжу; визначено компоненти, критерії, показники та схарактеризовано рівні готовності до професійного саморозвитку викладачів іноземних мов коледжу; обґрунтовано педагогічні умови професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу; конкретизовано сутність організаційно-педагогічного супроводу професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу.

Здобувачкою визначено основні складові професійно-педагогічної компетентності викладачів іноземних мов. Вибір і характеристика структурних компонентів готовності до професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у НМР коледжу є достатньо виваженими (*когнітивно-пізнавальний, потребово-мотиваційний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-ціннісний і соціально-комунікативний*). Оцінка рівня сформованості готовності до професійного саморозвитку викладачів іноземних мов здійснювалась за основними функціями, характерними для їхньої самоосвітньої діяльності. При цьому було виділено такі характерні для будь-якої професійної діяльності функції: діагностичну, інформаційну, конструктивно-проектувальну, організаторську, комунікативну, прогностичну, дослідницьку та оціночну.

Особливої уваги заслуговують запропоновані педагогічні умови професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу, реалізація яких сприяла досягненню прогнозованого результату. Дисертантка доводить необхідність використання інтерактивних технологій у науково-методичній роботі коледжу; аргументовано наголошує на необхідності модернізації інформаційного середовища коледжу для вдосконалення іншомовної компетентності викладачів іноземних мов; обґрунтовує необхідність створення ресурсного центру професійного саморозвитку творчої особистості викладачів іноземних мов. Обґрунтовано організаційно-педагогічний супровід реалізації комплексу педагогічних умов професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу.

У межах *третього* концепту Калугіною Т.В. наведено теоретичне обґрунтування, висвітлено організацію, хід і результати констатувального й формувального етапів педагогічного експерименту, проведено їх ґрунтовний аналіз.

У ході дослідно-експериментальної роботи здобувачкою розроблено мотиваційно-цільовий алгоритм професійного саморозвитку викладачів іноземних мов коледжу, що охоплював: визначення цілей і мотивів, особистісне планування, набуття професійними цілями особистісного значення, подальший професійний саморозвиток. Калугіна Т.В. Етапами педагогічного експерименту були: прогностичний, організаційний і практичний. Результативність впровадження апробованих педагогічних умов доведено шляхом позитивного впливу на професійний саморозвиток викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу, що уможливило підвищення їхнього рівня опанування здатностей до саморегуляції, саморозвитку, цілепокладання та креативності.

Тривалий період дослідження (2014–2018), різноманітний комплекс використаних методів, власний досвід професійної діяльності дозволили Калугіної Т.В. отримати цілком прогнозовані результати й провести їх кількісний і якісний аналіз. Надійність результатів експериментального дослідження підтверджують відповідні довідки про впровадження основних положень дисертаційної роботи.

Висновки дослідження є обґрунтованими. Виклад матеріалу в роботі є послідовний, виявляє науковий характер, має прикладне значення. Дисертація Калугіної Т.В. засвідчує високий науковий світогляд дослідниці, володіння методами системного аналізу, обізнаність із літературними джерелами у зазначеній сфері.

Зміст автореферату Калугіної Т.В. ідентичний до тексту дисертації, а наукові положення, висновки, рекомендації, що наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації. Отже, можна зробити висновок про наукову зрілість здобувачки, уміння досліджувати нею системні питання педагогіки, аналізувати й узагальнювати накопичений матеріал, здійснювати висновки.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи теоретичне і практичне значення отриманих здобувачкою результатів, слід відмітити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. У розділі 1, підрозділ 1.1. при розгляді поняттєво-категоріального апарату дослідження дисертантка, нажаль, лише констатує підходи науковців до розгляду понять «розвиток», «саморозвиток», «професійний саморозвиток» та «професійний саморозвиток викладача» без проведення критичного порівняльного аналізу розглянутих понять.
2. У підрозділі 1.1(сторінка 40) Калугіна Т.В. пропонує авторський погляд на періоди професійного розвитку викладачів іноземних мов коледжу. Але залишається незрозумілим на чому базується виокремлення саме цих періодів та їх відмінності від періодів професійного розвитку викладачів інших дисциплін та закладів освіти.
3. На наш погляд, у розділі 1, підрозділі 1.2. (стр. 53) під час аналізу компетентісного підходу доцільно було б уточнити зміст поняття «самоосвітня компетентність викладача іноземних мов коледжу», окреслити місце і вагомість зазначеної компетентності в ієрархії інших необхідних компетентностей.
4. Позитивно оцінюючи звернення до прогресивних ідей зарубіжного досвіду щодо організації професійного розвитку викладачів у підрозділі 1.3. у контексті дослідження варто було би зосередитись саме на інформальній освіті – самоосвіті викладачів, оскільки особливості формальної складової підвищення кваліфікації у закладах післядипломної освіти достатньо широко представлені у сучасних дослідженнях, тоді як неформальна та інформальна освіта, які нині є надзвичайно важливими, залишаються мало дослідженими. Крім того, більшість зарубіжних джерел у списку літератури були видані у 90х рр. минулого століття та на самому початку 2000 рр. Переконані, що задля отримання актуальної інформації та зважаючи на динамічний розвиток освітньої галузі у розвинених країнах світу, аналіз конструктивних ідей зарубіжного досвіду необхідно здійснювати на основі опрацювання більш сучасних матеріалів.
5. Здійснена перевірка ефективності запропонованих педагогічних умов професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу (розділ 3) набула би більшої аргументованості за умови чіткого окреслення вимог до контингенту учасників експерименту, обґрунтування поділу груп на експериментальні й контрольні.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження і є приводом для наукової дискусії.

Загальний висновок

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація Калугіної Тетяни Володимирівни «Педагогічні умови професійного саморозвитку викладачів іноземних мов у науково-методичній роботі коледжу» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дослідження відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а також вимогам паспорта спеціальності, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри авіаційної англійської мови
Національного авіаційного університету

Н.В. Пазюра

Підпис гр. Пазюра Н.В.
з а с в і д ч у ю
Вчений секретар
Національного авіаційного університету
Т. Гурда